

A mesemondó és hallgatósága

(Megemlékezés az Írásbeliség Világnapjáról
1999. szeptember 8-án)*



„Először a történelem folyamán a történeteket nem a szülő vagy az iskola, nem a törzs vagy az egyház, nem a közösség, de sokszor még nem is az adott ország találja ki és meséli el, hanem globális kereskedelmi konglomerátumok egyre szűkülő csoportja, amelyek célja, hogy minél többet adjanak el ezekből.”

Gerbner, George

Legutóbbi vizsgálati adataink szerint a 10–14 éves tanulók jó felének éppen ezek a mottóban említett „szappanoperák”, tömegtermékek jelentik a legkedveltebb tv műsoraikat, rögtön az akció- és kalandfilmek előtt, miközben az óvodáskorúak talán harmada részesül a mese naponkénti varázslatában. Ennek a feszültségnek a tudatosítása, a veszélyek, a következmények, valamint a tennivalók, a „korai védőoltások” átgondolása, megszervezése volt a *Magyar Olvasástársaság* célja, amikor az alcímben jelzett nap délutánján ünnepi megemlékezést szervezett a FSZEK Terézvárosi Gyermekkönyvtárában, ahol Kucska Zsuzsa példás vendégszeretetét élvezhettük.

Az együttlét alaphangját Berecz András magával ragadó mesemondása teremtette meg az elérhetetlen dolgok iránti hiábavaló vágyakozás felettébb haszontalanságáról, a képmutatás, a hazudozás visszataszító mivoltáról, valamint az írott üzenetek pótolhatatlan jelentőségéről.

Majd társaságunk elnöke, Kádárné Fülöp Judit felolvasta a HUNRA ezévi üzenetét:

Az igaz mese felnőtteknek, gyermekeknek egyaránt szükséges és jó lelki táplálék. Szánjunk ma (vagy holnap) fél órát arra, hogy mesét mondunk, olvasunk gyermekeinknek, egymásnak!

Ne féljetek a közös olvasástól! A közösségben – óvodában, iskolában, könyvtárban, családban, munkaközösségben – felolvasott, együtt hallgatott „jó szó”, „szép szó” meghiúsított élmény, még ha nem is beszélgetünk róla. Próbáljátok ki!

Aki kedvet kap a napi közös olvasáshoz, szíves szóval és szakmai tudásunk biztonságával bátorítjuk: tegye, ne sajnálja az időt! Megtérül.

Szülők, nagyszülők, bátyák és nővérek! Válogassatok a magyar mesekincsek között, olvasatok estü mesét kisfiatoknak, kislányotoknak, unokáitoknak, húgaitoknak, öcséiteknek! Nekik is, magatoknak is örömet szereztek vele.

* Ebben az évben első alkalommal rajtunk kívül Kiskunhalason és Tatán a városok központi könyvtáraiban, továbbá Sopronban, a Kurucdombi Gyermekkönyvtárban szerveztek még hasonló rendezvényeket.

Óvónénik, óvóbácsik, tanítók, könyvtárosok! Ne sajnáljatok naponta legalább egy-egy negyedórát, félórát mesemondásra szánni! Legyetek magatok mesemondók, neveljétek tanítványaitokat mesemondókká! Hangozzanak közösségben a közös élménynek szánt népmesék, irodalmi mesék! Kevésbé kiaknázott kincsek ezek, hatalmas gyógyító, szelídítő, összetartó és nevelő erő rejlik bennük. Éljetek vele, mert életet adnak!

Akik velünk olvasnak, azoknak ajánljuk Lázár Ervin: „Foci” című írását. Megjelenik az írásbeliség világnapja alkalmából a Nők Lapja 36. számában a 63. oldalon!

Környi László oktatási helyettes államtitkár úr erkölcsi és anyagi támogatást ígért kezdeményezésünkhöz, mely szerint az 1999–2000-es tanév folyamán mesemondó versenyt hirdetünk meg a leendő pedagógusok és könyvtárosok számára. Köszönet érte! (Részletes felhívásunk rövidesen napvilágot lát.) Bátorítsuk, készítsük fel őket erre a nagyszerű feladatra!

Ha már a mese állt a középpontban, akkor persze a gyerekeké volt a főszerep. Négyen mondtak fejből, nagy átéléssel egy Andersen- és három népmesét (Tóth István Gergő: A katona és a tűzszerszám, Szalontai Szilvi: Az okos lány, Lengyel Bea: Az útszéli fának eladott bika, Hegyvári Péter: A szegény ember királysága), illetve Kovács Eszter felolvasta „A fekete tehén szarva” című, szimbolikus és mélylélektani üzenetekben gazdag, gyönyörű népmesét.

A mesefüzér hallgatása közben e sorok írójában az öröm külön forrása is felfakadt, hiszen a rendezvényünket közvetlenül megelőző percekben kaphattam kézbe – 12 évi szünet után ismét – a Könyv és Nevelés című folyóirat frissen megjelent számát (Új folyam 1999/1.), melynek újraindítását éppen egy évvel korábban kértük Pokorni Zoltán miniszter úrtól, a számára készített „Helyzetjelentés és javaslatok az olvasás ügyéről” című memorandumban. (Könyvtári Levelezőlap 1998/10.) Hálával gondolva a főszerkesztő Balogh Mihály és a szerkesztő Jáki László termékeny fáradozására, a beköszöntőt író Pokorni Zoltánnal egyetértésben valljuk: „Nagyon fontos lenne, hogy ez a folyóirat mintát és mércét adjon az iskolák vezetőinek ... A könyvtárosok pedig ötletet merítsenek belőle ahhoz, hogyan tehető a könyvtár az iskola legizgalmasabb helyévé a tanulók számára.” S az már szinte csak „hab a tortán”, hogy az első szám szerzői között egy frissen diplomát szerzett tanítvány (Varjú Zsuzsa), HUNRA pályázat nyertesek (Harkai Hajnalka, Kiss Klára) és konferenciáink előadói (Róth András Lajos, Sáráné Lukátsy Sarolta stb.) egyaránt megtalálhatók.

Végül ismét Berecz András szólt az egybegyültekhez – a könyvtár falán függő festmény jelentését értelmezve – a mesemondó, az alkotó, a továbbadó, a küldetéses ember örök dilemmájáról. Ki és mit ért meg az elhangzottakból? Milyen mértékben él bennünk a kiművelt esztétikai érzékenység? Lefordítjuk-e a képek, a szimbólumok nyelvét szavakra, gondolatokra? Teremtünk-e kapcsolatot az üzenet és saját életünk nagy kérdései között? Megértjük-e a sokezer éves bölcsességek mai aktualitását? Még ha tétovák, ellentmondásosak is a válaszaink, a mesét, az éneket, a verset mondani kell – vallotta Berecz András kedves barátunk –, mert csak ez ad reményt összetartozás-tudatunk fenntartására, az erkölcsi és esztétikai értékek töretlen továbbadására, röviden emberségünk, magyarságunk megőrzésére.

Nagy Attila

Válasz Berke Barnabásné gondolataira és kérdéseire

Sajnálattal olvastam Berke Barnabásné megjegyzéseit Kormos Sándor kollégámnak az augusztusi könyvtárostalálkozón elhangzott előadásához. Úgy érzem mintha megbántottság is vezette volna a tollát, ezért felhasználom az alkalmat, s kollégáim nevében is kijelentem: mi nagyra becsüljük az OSZK bibliográfusainak munkáját, s ha valamikor – pl. a határidőkkel kapcsolatos viták során vagy egy-egy pontatlan megfogalmazással – megbántottuk őket, akkor ezúton elnézésüket kérjük. Mi nem vagyunk egymás riválisai, az időnkénti nézeteltérések ellenére is együtt kell működnünk.

Először is pontosítani szeretném, milyen leírásokat készít a Könyvtárellátó. A beérkezést követő órákban a magyar szabványnak megfelelő bibliográfusi leírás formájában számítógépre visszük a könyvek adatait, s néhány mondatos tartalomismertetést fűzünk hozzájuk, többnyire a fülszöveg, esetleg az elő- vagy utószó felhasználásával. Nem látjuk el a leírást szakjelzettel és tárgyszavakkal. Ezekkel utólag, az OSZK-ban készült leírások alapján egészítjük ki. Később felcseréljük az általunk rögzített tartalomismertetést is az ÚK szerkesztőségében írott szöveggel. Az az állításunk tehát, hogy a mi szakembereink által készített leírások minimális mértékben térnek el az OSZK-étól, természetesen a szakjelzetet és tárgyszavakat nem tartalmazó leírásra vonatkozik. Sajnáljuk, ha ezt félre lehetett érteni. Ugyanerre vonatkozik az is, hogy a délelőtt beérkezett könyvek leírásai délutánra, a délután érkezőké pedig másnap délelőttre elkészülnek, és Interneten keresztül elérhetővé válnak.

A gyorsaság a Könyvtárellátó kereskedelmi érdeke, és mi a kereskedelemből finanszírozzuk a működésünket. Az OSZK munkatársai a maguk szakmai szempontjai szerint gondolkodnak. Elhiszük, hogy a Könyvtárellátó igényeinek előbbre sorolása nehézségeket okoz. A könyvtárosok számára az OSZK-ban készülő Magyar Nemzeti Bibliográfia az „etalon”, s mi ezzel egyetértünk. Ugyanakkor szeretnénk a szakjelzetekkel és tárgyszavakkal teljes leírásokat a könyvtárosok számára számítógépen minél gyorsabban elérhetővé tenni. Feloldható-e ez a feszültség, és hogyan?

Nagy előrelépés lenne, ha mielőbb közvetlenül Interneten keresztül küldhetnénk egymásnak az információkat. Bízunk abban, hogy ennek számítógépes háttere az OSZK-ban hamarosan létrejön. Erre alapozva kialakulhatna köztünk a bibliográfiai leírások elkészítésében egy kölcsönösen előnyös kooperáció. A kereskedelmi forgalomba kerülő könyvek kb. kétharmadának a teljes (szakozott és tárgyszavazott) bibliográfiai leírását a Könyvtárellátó a szükséges számú szakképzett munkatárs foglalkoztatásával önállóan el tudná készíteni. Az OSZK munkatársai ellenőriznék, „legitimálnák” ezeket az adatokat, s természetesen felhasználnák a MNB összeállításánál. A fennmaradó kb. egyharmadnyi (majd a gyakorlatban elválna, hogy ez pontosan mekkora hányad) könyv szakmai fel-

dolgozásához olyan egyedi információk szükségesek, amelyek csak az OSZK munkatársai számára állnak rendelkezésre. Ezeket ők dolgoznák fel; a fölösleges terhektől megszabadulva feltehetően gyorsabban mint eddig. Az eredmény: a KELLŐ nagyobb részt vállalna a finanszírozásból, mint most, ám gyorsabban jutna adatokhoz, az OSZK pedig megszabadulna egy nyomasztó tehertől, amit az erőltetett munkamenet és a mi türelmetlenségünk okoz.

Rátérve a további megjegyzésekre:

A kereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumok rekordjait az Országos Dokumentumellátó Rendszer működését segítő tevékenységünk során kapjuk meg a KLTE könyvtárától. Ez közhasznú feladat, amelyet a minisztérium ellenőriz. A KLTE valóban USMARC formátumban küldi az információt. A HUNMARC-ba történő konvertáláshoz a Könyvtárellátó programot készített. A program természetesen nem működik hibátlanul, munkatársainknak gyakran kell kiigazításokat végezniük. Nagyon örültünk, amikor Kormos Sándor előadása után Vajda Erik segítséget ajánlott a konverzió javításához. A KLTE maga dolgozza fel a dokumentumokat, s mivel a köteles példányok valóban bizonyos késéssel jutnak el hozzájuk, ezek az adatok nem olyan frissek, mint a forgalmazott könyvek adatai. (Az a burkolt feltételezést, hogy valaki illetéktelenül használja a MNB-t, kissé méltatlannak érzem a tapasztalataim szerint roppant tisztességes könyvtáros szakmához.)

A Könyvtárellátó információs rendszeréből az adatok ingyenesen letölthetők. Berke Barnabásné regisztrációs díjról szóló információja félreértés. Amiről ő ír, az a 26 nyomtatott füzetből álló Új Könyvek állománygyarapítási tanácsadó kiadvány éves ára a szerződést kötött könyvtárak, ill. a szerződés nélküli üzleti partnereink számára. (Az ÚK megvásárlása nem feltétele a belépésnek.) Az elektronikus adathordozó sokkal olcsóbb mint a hagyományos, ezért tudunk a költségtérítésről lamondani. Még az Internet elterjedése előtti időben, amikor a kapcsolat megteremtéséhez programot kellett küldenünk, esetleg a helyszínen üzembe helyeznünk, valóban felszámoltunk egy egyszeri (nem éves) regisztrációs díjat. Ám ezt akkor mindenkivel előre közöltük. Berke Barnabásné beállítódásában az a legfájdalmasabb számunkra, hogy úgy „leplez le” bennünket, mintha a Könyvtárellátó egyike lenne az ügyeskedő nyereségy-kierertesítő és csomagküldő cégeknek, akikkel szemben valóban résen kell lennünk, mert különféle csalafintaságokat rejtenek el az ajánlataikban, Nem hiszem, hogy ilyen nehéz lenne különbséget tenni a korrekt és a nyereszckedő kereskedők között.

A weblapunkon feltétel nélkül csak a beérkezett könyvek alapadatait (szerző, cím, kiadó, ár) lehet megtekinteni. A részletes lekérdezést, rendelést és letöltést is lehetővé tevő könyvinformációs rendszerbe jelszóval lehet belépni. Jelszót telefonon vagy e-mailen a számítóközpontunktól kérhetnek az érdeklődők. Erre azért van szükség, mert itt is szeretnénk fenntartani a bizalmon alapuló viszonylag zárt üzleti hálózatot. Ha valaki hosszabb időn át nem vásárolna tőlünk, csak adatokat töltene le, valószínűleg megvonnánk tőle a belépés lehetőségét. Jelenleg mintegy 250 könyvtár használja az adatainkat, ilyesmire azonban még nem volt példa. Sajnálom, hogy Berke Barnabásné a belépési díjtól tartva nem kért tőlünk jelszót, mert akkor talán meg sem írta volna a szóban forgó gondolatait.

A weblapunk valóban korszerűsítésre szorul. Kollégáim elkezdték a tervezést, de nem soroltuk a legsürgősebb teendőink közé, ezért kb. fél év múlva készülünk el vele.

Kormos Sándor az elmúlt nyolc évben szisztematikus munkával felépített egy megbízhatóan működő külső-belső információs rendszert. Sohasem mondta, hogy tökéletes, és mindig mindenkitől szívesen fogadta az észrevételeket. Természetesen a Könyvtárellátó egészének működése sem hiba nélküli. Ám arra törekszünk, hogy lehetőleg elébe menjünk a könyvtárosok velünk szemben támasztott igényeinek, s ezáltal megtartsuk a bizalmukat. Lám, milyen rossz érzés, ha valakinek elveszítjük a bizalmát, és továbbkérdés helyett a szavahihetőségünket vonja kétségbe. Remélem azonban, a bizalom helyreállítható: szívesen látjuk Berke Barnabásné (és bármelyik könyvtárost) a Könyvtárellátóban, s megmutatunk neki mindent, ami csak érdekli. Nincsenek titkaink.

Légrádi Tibor

